

Paweł Janulewicz

Uniwersytet Przyrodniczy w Lublinie

**KONKURENCYJNOŚĆ GMIN
NA PRZYKŁADZIE WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO**

Streszczenie: W związku ze zmianami ustrojowymi zapoczątkowanymi w latach 90. (szczególnie reformą administracyjną) gminy uzyskały większą swobodę w zarządzaniu mieniem komunalnym, a więc stanęły przed nowymi zadaniami związanymi z prowadzeniem własnej działalności publicznej w sferze użyteczności. W artykule zbadano i przedstawiono konkurencyjność gmin woj. lubelskiego rozpatrywaną w układzie statycznym. Wykorzystano do tego metodę wzorcową Hellwiga, na podstawie której dokonano podziału badanych jednostek (212 gmin) na cztery grupy z punktu widzenia poziomu konkurencyjności.

Słowa kluczowe: konkurencyjność, gmina, metoda Hellwiga.

1. Wstęp

W związku ze zmianami ustrojowymi zapoczątkowanymi w latach 90. (szczególnie reformą administracyjną) gminy uzyskały większą swobodę w zarządzaniu mieniem komunalnym, a więc stanęły przed nowymi zadaniami związanymi z prowadzeniem własnej działalności publicznej w sferze użyteczności. Wprowadzenie gospodarki wolnorynkowej przyczyniło się do rozwoju konkurencyjności zarówno przedsiębiorstw, jak również samorządów terytorialnych. W coraz większym stopniu można zauważyć, że konkurencyjność nie jest uzależniona jedynie od samych podmiotów gospodarczych (np. zdolności właściciela i jego pracowników), ale również od otoczenia, w którym funkcjonuje¹. A. Klasik definiuje konkurencyjność miasta jako „jego przewagę, bądź dystans w stosunku do innych miast tworzących wspólnie grupę z punktu widzenia pewnych kryteriów”². Natomiast A. Kosiedowski uważa, że konkurencyjność w ujęciu terytorialnym stanowi „swoistą sumę siły

---

¹ *Institucje i instrumenty wzrostu konkurencyjności regionów (raport uzupełniający)*, Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Regionalnego w Polsce, Warszawa, czerwiec 1996, s. 10.

² A. Klasik, *Analiza konkurencyjności i strategie konkurencyjne miast*, [w:] *Konkurencyjność miast i regionów Polski południowo-zachodniej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 821, Wyd. AE, Wrocław 1999, s. 15.

konkurencyjnej wszystkich podmiotów gospodarczych działających w regionie na poziomach: mikroekonomicznym (przedsiębiorstwa, pracownicy i konsumenci), mezoekonomicznym (samorządy terytorialne) i makroekonomicznym (organy państwowe, organizacje międzynarodowe)”, a zachodzące pomiędzy nimi związki decydują o ostatecznym ukształtowaniu się ich przewag konkurencyjnych³. Konkurencyjność jednostek terytorialnych często jest interpretowana jako atrakcyjność zapewniająca mieszkańcom godziwe warunki bytowe, a podmiotom prowadzącym działalność gospodarczą odpowiednie warunki do jej funkcjonowania⁴.

Konkurencyjność jednostek przestrzennych można rozpatrywać w układzie statycznym i dynamicznym. Układ statyczny ogranicza się do określenia konkurencyjności w danym momencie, natomiast w układzie dynamicznym analizowane są czynniki decydujące o długookresowej zdolności do konkurowania⁵.

2. Metodologia badań

Do określenia poziomu konkurencyjności gmin woj. lubelskiego wykorzystano dane pochodzące z:

- Banku Danych Regionalnych za lata 2004, 2005 i 2006;
- Wojewódzkiego Programu Rozwoju Infrastruktury Transportowej i Komunikacji dla Województwa Lubelskiego z 2004 r.;
- Raportu na temat stanu środowiska w województwie za 2007 r.

Badaniami objęto gminy wiejskie, miejsko-wiejskie i miejskie z woj. lubelskiego, z wyłączeniem gminy Lublin, która z racji swojego charakteru „wielkości” byłaby trudno porównywalna z pozostałymi. Dobierając zmienne diagnostyczne określające poziom konkurencyjności (rozwoju społeczno-gospodarczego) poszczególnych gmin, starano się spełnić trzy najbardziej ogólne kryteria: merytoryczne, formalne i statystyczne⁶.

Merytoryczny dobór czynników opierał się na studiach literatury⁷ i na tej podstawie wybrano 97 zmiennych diagnostycznych.

---

³ W. Kosiedowski, *Konkurencyjność regionów Europy Środkowowschodniej w procesie integracji z Unią Europejską*, [w:] *Konkurencyjność regionów. Rola technologii informacyjno-telekomunikacyjnych*, Wyd. WSPiZ im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2006, s. 39.

⁴ M. Florek, *Podstawy marketingu terytorialnego*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2007, s. 51.

⁵ M. Goetz, *Konkurencyjność regionu jako rezultat jego atrakcyjności kształtowanej przez posiadane kompetencje – przykład duński*, [w:] M. Runiewicz (red.), *Konkurencyjność regionów. Rola technologii informacyjno-telekomunikacyjnych*, Wyd. WSPiZ im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2006, s. 200-201.

⁶ D. Strahl, *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2006, s. 33.

⁷ Przykładami prac, w których podejmowano badania konkurencyjności różnych jednostek terytorialnych, są: R. Broszkiewicz (red.), *Konkurencyjność miast i regionów Polski Południowo-Zachodniej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 821, Wyd. AE, Wrocław 1999;

Kolejnym krokiem było sprawdzenie, czy spełniają one kryteria formalne, tzn. czy są mierzalne, kompletne i zapewniające porównywalność. Okazało się, że tylko 66 zmiennych spełnia te kryteria.

Ostatnim krokiem było sprawdzenie, czy przyjęte zmienne spełniają kryteria statystyczne. Okazało się, że ze względu na zbyt niskie wartości współczynnika zmienności z analizy taksonomicznej zostały wyłączone m.in. takie cechy, jak: przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m² w przeliczeniu na 1 mieszkańca ($V = 9,3\%$), udział ludności w wieku przedprodukcyjnym ($V = 8,8\%$), udział ludności w wieku produkcyjnym ($V = 5\%$), współczynnik skolaryzacji brutto/netto dla szkół podstawowych ($V = 9,3\%/V = 9,2\%$). Celem kolejnej redukcji była eliminacja zmiennych nadmiernie skorelowanych. Ostatecznie w pracy przyjęto 41 zmienne diagnostyczne, które zostały przyporządkowane do ośmiu grup:

1) cechy demograficzne ludności (5 cech):

X_1 – małżeństwa (wg miejsca zameldowania mężczyzny) na 1000 ludności,

X_2 – urodzenia żywe na 1000 ludności,

X_3 – saldo migracji zagranicznych – ogółem w przeliczeniu na 10 000 ludności,

X_4 – wskaźnik obciążenia demograficznego (ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym),

X_5 – udział radnych posiadających wyższe wykształcenie (w %);

2) dostępność usług zdrowotnych (2 cechy):

X_6 – liczba aptek przypadająca na 10 000 mieszkańców,

X_7 – porady ogólnodostępne razem – porady lekarza podstawowej opieki zdrowotnej i lekarza rodzinnego, w tym porady lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej przypadające na 1 mieszkańca;

3) jakość i dostępność usług oświatowych (5 cech):

X_8 – udział procentowy szkół gimnazjalnych dla dzieci i młodzieży (bez specjalnych) wyposażonych w komputery z dostępem do sieci internetowej,

X_9 – liczba uczniów przypadająca (w szkole podstawowej dla dzieci i młodzieży) na komputer z dostępem do internetu (bez szkół specjalnych),

X_{10} – liczba uczniów przypadająca (w gimnazjum dla dzieci i młodzieży) na komputer z dostępem do internetu (bez szkół specjalnych),

X_{11} – współczynnik skolaryzacji brutto (gimnazja),

X_{12} – wydatki na oświatę i wychowanie w przeliczeniu na 1 mieszkańca w zł;

4) dostępność usług kulturalnych (4 cechy):

X_{13} – czytelnicy bibliotek publicznych na 1000 ludności,

X_{14} – wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika w woluminach,

---

T. Dołęgowski, *Konkurencyjność instytucjonalna i systemowa w warunkach gospodarki globalnej*, Monografie i opracowania 505, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2002; D. Strahl (red.), *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 979, Wyd. AE, Wrocław 2003; D. Strahl, *Metody oceny...*; B. Borkowski (red.), *Metody ilościowe w badaniach ekonomicznych*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2007 i inne.

X_{15} – średnia liczba uczestników biorących udział w imprezie kulturalnej (BDR 2005 r.),

X_{16} – liczba zespołów artystycznych (BDR 2005 r.);

5) warunki pracy i bezpieczeństwa społecznego (2 cechy):

X_{17} – stopa bezrobocia,

X_{18} – wydatki na opiekę społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej na 1 mieszkańca;

6) warunki mieszkaniowe (4 cechy):

X_{19} – % ludności korzystającej z sieci wodociągowej,

X_{20} – % ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków (miejskich i wiejskich),

X_{21} – przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania w m^2 na jedno mieszkanie,

X_{22} – liczba mieszkań oddanych do użytku, na 10 000 ludności;

7) potencjał gospodarczy (8 cech):

X_{23} – sieć rozdzielcza gazowa (w km) na 100 km^2 ,

X_{24} – wydatki na drogi gminne w przeliczeniu na 1 mieszkańca,

X_{25} – udział dochodów własnych w dochodach budżetu gmin ogółem,

X_{26} – dochody własne gmin z tytułu podatku rolnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca,

X_{27} – dochody własne gmin z tytułu podatku od środków transportowych w przeliczeniu na 1 mieszkańca,

X_{28} – udział obszarów prawnie chronionych (w %),

X_{29} – wydatki na rolnictwo i łowiectwo ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca,

X_{30} – drogi gminne (długość) ogółem o nawierzchni ulepszonej (w km) na 1 km^2 (BDR 2004 r.);

8) rozwój przedsiębiorczości (11 cech):

X_{31} – podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w sekcji A (rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo) ogółem, przypadające na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym,

X_{32} – podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w sekcji D (przetwórstwo przemysłowe) ogółem, przypadające na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym,

X_{33} – podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w sekcji F (budownictwo) ogółem, przypadające na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym,

X_{34} – podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w sekcji G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego) ogółem, w przeliczeniu na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym,

X_{35} – podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w sekcji H (hotele i restauracje) ogółem, na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym,

X_{36} – podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w sekcji I (transport, gospodarka magazynowa i łączność) ogółem, na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym,

X_{37} – podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w sekcji J (pośrednictwo finansowe) ogółem, na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym,

X_{38} – podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON w sekcji M (edukacja) ogółem, na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym,

X_{39} – czynnik lokalizacyjny,

X_{40} – warunki sprzyjające rozwojowi turystyki i rekreacji,

X_{41} – udział procentowy UR w powierzchni ogółem.

Cechy X_4 , X_7 , X_9 , X_{10} , X_{17} , X_{18} uznano za destymulanty⁸, natomiast pozostałe zostały przyjęte jako stymulanty⁹.

W pracy konieczne były przekształcenia trzech destymulant, dla których wartość zmiennej diagnostycznej w niektórych gminach wynosiła zero:

- X_7 – porady ogólnodostępne razem – porady lekarza podstawowej opieki zdrowotnej i lekarza rodzinnego, w tym porady lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej przypadające na 1 mieszkańca – wartość 0 oznaczała w tym przypadku brak zakładu opieki zdrowotnej w danej gminie, w związku z czym zmienne zostały tak przekształcone, aby zero oznaczało najgorszą pozycję z punktu widzenia tej zmiennej;
- X_9/X_{10} – liczba uczniów przypadająca (w szkole podstawowej/w gimnazjum dla dzieci i młodzieży), na komputer z dostępem do internetu (bez szkół specjalnych) – w przypadku tej zmiennej wartość 0 oznaczała, że w danych gminach brakuje komputerów z dostępem do sieci internetowej, w związku z czym zero oznaczało w tych jednostkach najgorszą sytuację w tym obszarze.

Określając wagi czynnika lokalizacyjnego (X_{39}) dla poszczególnych gmin, przyjęto następujące założenia:

1. Położenie geograficzne w pobliżu dużych aglomeracji miejskich:
  - a) jeżeli gminy stykały się bezpośrednio z gminą Lublin, otrzymały 15 pkt;
  - b) miastom będącym siedzibą powiatu przyznano 10 pkt;
  - c) gminy będące w II okręgu od Lublina oraz gminy będące w bezpośrednim sąsiedztwie gmin na prawach powiatu otrzymały 5 pkt.
2. Drogi będące w granicach gmin:
  - a) główne (międzynarodowe i krajowe) – 6 pkt;
  - b) drugorzędne – 3 pkt.
3. Przejścia graniczne znajdujące się w granicach gmin:
  - a) ruch pasażerski i towarowy – 10 pkt;
  - b) ruch tylko pasażerski – 5 pkt;
  - c) tylko kolejowe przejście graniczne – 3 pkt.
4. Linie kolejowe przebiegające przez obszar gminy – 4 pkt.

---

⁸ Destymulanty są zmiennymi, dla których niskie wartości są pożądanymi z punktu widzenia danego zjawiska, a wysokie – niepożądane.

⁹ Stymulanty są zmiennymi, dla których niskie wartości są niepożądane z punktu widzenia danego zjawiska, a wysokie – pożądanymi.

Określając wagi poszczególnych gmin z punktu widzenia warunków sprzyjających rozwojowi turystyki i rekreacji (X_{40}), przyjęto następujące założenia¹⁰:

1. Możliwości zakwaterowania na terenie gminy w: hotelu – 10 pkt, pensjonacie – 8 pkt, motelach – 7 pkt, innym obiekcie hotelowym – 5 pkt, ośrodku wczasowym – 5 pkt, domkach turystycznych (sezonowych) – 3 pkt, ośrodkach szkolno-wczasowych – 3 pkt, domach wycieczkowych – 3 pkt, kempingach – 2 pkt, polach biwakowych – 2 pkt.

2. Walory krajobrazowo-przyrodnicze:

a) pomniki przyrody (w szt.): od 1 do 5 – 2 pkt, od 6 do 10 – 4 pkt, od 11 – 6 pkt;

b) rzeki przepływające przez obszar gminy: dla III klasy czystości – 4 pkt, dla IV klasy czystości – 3 pkt;

c) parki i zieleńce: spacerowo-wypoczynkowe – 3 pkt, zieleńce – 1 pkt.

Dla wybranych cech zostały określone charakterystyki statystyczne zawarte w tab. 1. Określono w niej dysproporcje występujące pomiędzy poszczególnymi gminami, zwracając szczególną uwagę na wartości minimalne i maksymalne, jakie zanotowano w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego.

Wartość współczynnika zmienności wybranych zmiennych wahała się od ok. 11% do 192%. Największe zróżnicowanie wystąpiło w rozwoju sieci rozdzielczej gazowej, dla którego współczynnik zmienności wynosił $V=192,48\%$, oraz w wydatkach na rolnictwo i łowiectwo ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca, dla którego współczynnik zmienności wyniósł $V=161,43\%$. Najmniejsze zróżnicowanie wykazała zmienna charakteryzująca przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania w m^2 na jedno mieszkanie, dla której współczynnik zmienności był równy $V=11,7\%$.

Do określenia poziomu konkurencyjności gmin woj. lubelskiego wykorzystano metodę wzorcową Hellwiga¹¹, której główną zaletą jest to, że syntetyzuje ona czynniki o różnym charakterze (pochodzące z różnych źródeł) i przyporządkowuje im jedną syntetyczną miarę agregatową¹². Metoda ta jest również zwana „rozpoznawaniem z nauczycielem”¹³ i pozwala na syntetyczne porównanie badanych 212 gmin woj. lubelskiego, dające podstawy do podziału ich na jednorodne grupy (uwzględniające poziom ich konkurencyjności).

¹⁰ Wagi zostały określone na podstawie danych pochodzących z Banku Danych Regionalnych za 2006 r. oraz na podstawie Raportu o stanie środowiska w 2007 r. (<http://www.wios.lublin.pl>).

¹¹ Należy ona do wzorcowych formuł agregacji zmiennych na podstawie skonstruowanego obiektu modelowego, tzw. wzorca rozwoju, który jest utworzony na bazie optymalnych wartości zmiennych (najkorzystniejszych z całej zbiorowości).

¹² J. Mika, *Analiza statystyczna pozycji Polski na tle krajów Unii Europejskiej*, Spółka z o.o. „Śląsk”, Katowice 1995, s. 19.

¹³ J. Kisielińska, *Modele klasyfikacyjne prognozowania sytuacji finansowej gospodarstw rolniczych*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2008, s. 14.

Tabela 1. Charakterystyki statystyczne zmiennych diagnostycznych

Zmienna	Średnia	Minimum	Maksimum	Odchylenie standardowe	Współczynnik zmienności
X ₁	6,203774	3,2 Leśniowice	11 Adamów (pow. łukowski)	1,274126	0,205379
X ₂	10,05943	5,6 Turobin	14,4 Hańsk, Rokitno	1,697463	0,168743
X ₃	-5,28987	-31,7125 Rachanie	6,801179 Obsza	6,438215	-1,21708
X ₄	31,63821	9 Łęczna**	51,9 Tuczna	7,181394	0,226985
X ₅	22,64787	0 wiele	90,32258 Lubycza Królewska	18,90291	0,834644
X ₆	2,766913	0 wiele	7,355645 Stoczek Łukowski*	1,553212	0,561352
X ₇	3,466247	0 Głusk, Łukowa, Sosnowica, Włodawa	11,37734 Stoczek Łukowski*	1,452677	0,419092
X ₈	83,23066	0 wiele	100 wiele	30,71923	0,369085
X ₉	14,02679	0 Bełzec	64,57 Hrubieszów	7,918891	0,564555
X ₁₀	16,49	0 wiele	144 Ułęż	12,76471	0,774088
X ₁₁	97,52042	46,02 Tomaszów Lubelski	147,85 Włodawa	14,22009	0,145817
X ₁₂	764,4272	525,4 Jastków	1555,4 Puchaczów	140,3405	0,183589
X ₁₃	162,0162	0 Terespol, Rejowiec	351,97 Łęczna**	61,82085	0,381572
X ₁₄	19,80575	0 Terespol	39,85 Komarów – Osada	5,459404	0,275647
X ₁₅	123,1334	0 wiele	992,3387 Goraj	163,5103	1,327911
X ₁₆	5,948113	0 wiele	60 Biłgoraj	9,15129	1,53852
X ₁₇	11,54797	5,209822 Jastków	21,42513 Dorohusk	3,297023	0,285507
X ₁₈	426,7639	263,8935 Wysokie	693,5002 Stary Brus	80,27602	0,188104
X ₁₉	70,79277	0,366789 Bełzec	97,44227 Lubartów*	20,99731	0,296602
X ₂₀	26,34376	0 wiele	99,87437 Aleksandrów	28,19812	1,070391
X ₂₁	81,65896	55,5 Puławy*	109,6 Konopnica	9,182823	0,112453
X ₂₂	14,37359	0 wiele	117,7625 Wólka	16,31706	1,135211
X ₂₃	41,03868	0 wiele	530,6 Tomaszów Lubelski*	78,99435	1,924875
X ₂₄	122,9401	3,593025 Podedwórze	555,1934 Terespol	105,7383	0,86008
X ₂₅	26,96853	12,27001 Nowodwór	68,14636 Puchaczów	10,64554	0,394739
X ₂₆	68,71846	0,54779 Włodawa*	233,7191 Ulhówek	43,32037	0,630404
X ₂₇	10,2755	0,10163 Dolhobyczów	60,23365 Trzebieszów	8,453464	0,822682
X ₂₈	21,60713	0 wiele	97,60178 Chrzanów	26,02326	1,204383
X ₂₉	74,82247	0,0356 Tomaszów Lubelski*	820,4091 Kraśniczyn	120,7889	1,61434
X ₃₀	0,271496	0 Stary Brus	2,70833 Lubartów*	0,380131	1,400133
X ₃₁	47,68562	6,72043 Ludwin	203,9275 Stary Brus	29,55699	0,61983
X ₃₂	76,13317	8,795075 Gorzków	201,0494 Biłgoraj*	37,3883	0,491091
X ₃₃	86,34397	17,59015 Gorzków	215,9624 Potok Górny	38,17223	0,442095
X ₃₄	279,0209	106,8229 Ruda Huta	974,6085 Tomaszów Lubelski*	122,4037	0,43869
X ₃₅	21,09266	0 wiele	225,58 Kazimierz Dolny**	21,24515	1,00723
X ₃₆	58,41825	6,498 Dubienka	138,361 Tomaszów Lubelski*	28,22974	0,483235
X ₃₇	23,51007	0 Chrzanów	78,429 Puławy*	15,03274	0,639417
X ₃₈	31,43872	10,417 Uchanie	80 Jabłoń	12,83057	0,408114
X ₃₉	9,396226	3 wiele	26 Konopnica, Niemce, Świdnik*	5,997913	0,638332
X ₄₀	6,70283	0 wiele	33 Janów Lubelski**, Zamość*, Zwierzyniec**	6,118219	0,912781
X ₄₁	68,76207	25,78 Dęblin*	89,37 Telatyn	13,76384	0,200166

* Gmina miejska,

** gmina miejsko-wiejska.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych za lata 2004-2006, Wojewódzkiego Programu Rozwoju Infrastruktury Transportowej i Komunikacji dla Województwa Lubelskiego oraz Raportu na temat stanu środowiska w 2007 r.

3. Wyniki badań

Do oceny poziomu konkurencyjności gmin woj. lubelskiego wykorzystano wszystkie zmienne, w liczbie 41, a wyniki przedstawiono w tab. 2.

Jak wynika z przeprowadzonych badań (tab. 2), w grupie gmin najbardziej konkurencyjnych znalazło się 30 jednostek: 16 miejskich, 5 miejsko-wiejskich oraz 9 wiejskich. Analizując średnie wartości poszczególnych czynników w tej grupie, można zauważyć, że dla 26 z nich są one najwyższe (najkorzystniejsze) w porównaniu ze średnią ogólną¹⁴. Warto również zauważyć, że dla 10 czynników średnia tej grupy jest niższa (najmniej korzystna) w porównaniu do średniej ogólnej. Największe rozbieżności można zauważyć w rozwoju sieci gazowej oraz drogowej, liczbie zespołów artystycznych oraz liczbie podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w sekcji H (hotele i restauracje). Średnia długość sieci gazowej w km na km² w tej grupie była równa 159,77 km, podczas gdy średnia ogólna była prawie czterokrotnie mniejsza (41,04 km). Grupa charakteryzuje się również najlepszym rozwojem infrastruktury drogowej – posiada średnią długość dróg o nawierzchni ulepszonej wynoszącą 0,78 km w przeliczeniu na 1 km² powierzchni, podczas gdy średnia ogólna była równa 0,27 km. Kolejnym czynnikiem, w którym grupa okazała się zdecydowanym liderem, była liczba zespołów artystycznych, co dało średnią równą 16, podczas gdy średnia ogólna wynosiła 6. Liczba mieszkań oddanych do użytku była ponad dwukrotnie większa i wynosiła 34, podczas gdy średnia ogólna była równa 14. Ostatnim czynnikiem wartym podkreślenia jest liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w sekcji H, którego średnia liczba w grupie wyniosła 43,7, przy średniej ogólnej równej 21.

Czynnikami, które okazały się najsłabsze (najmniej korzystne) w tej grupie, były: dochody własne z tytułu podatku rolnego w przeliczeniu na 1 mieszkańca, równe 24,36 zł, podczas gdy średnia ogólna wynosiła 68,72 zł; liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w sekcji A (rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo) ogółem, przypadająca na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym, równa 25, przy średniej ogólnej równej 48; saldo migracji zagranicznych ogółem w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców, wynoszące -8,57, przy średniej ogólnej równej 5,29.

W drugiej grupie pod względem konkurencyjności znalazło się 58 gmin, w tym 2 miejskie, 13 miejsko-wiejskich oraz 43 wiejskie. W porównaniu do pozostałych grup, grupa druga osiągnęła dla 9 czynników najlepsze średnie. W zorganizowanej imprezie kulturalnej brało udział średnio 159 osób, podczas gdy średnia ogólna była równa 123. Średnie saldo migracji zagranicznych ogółem w przeliczeniu na 10 000 ludności było równe -4,44, przy średniej ogólnej wynoszącej - 5,29. Grupa

---

¹⁴ Liczoną na podstawie średniej dla wszystkich 212 gmin.

Tabela 2. Klasyfikacja gmin ze względu na wartości cząstkowej miary syntetycznej opisującej konkurencyjność gmin woj. lubelskiego na podstawie rozwoju społeczno-gospodarczego

Numer grupy	Liczba gmin w grupie	Poziom miary	Gminy
I	30	powyżej 0,21286	Tomaszów Lubelski*, Zamość*, Biłgoraj*, Lubartów*, Łuków*, Jastków, Biała Podlaska*, Nałęczów**, Puławy*, Janów Lubelski**, Chełm*, Świdnik*, Konopnica, Puchaczów, Głusk, Kraśnik*, Kazimierz Dolny**, Dęblin*, Wólka, Puławy, Radzyń Podlaski*, Włodawa*, Łęczna**, Niemce, Krasnystaw*, Hrubieszów*, Łukowa, Stoczek Łukowski*, Garbów, Ryki**
II	58	od 0,15952 do 0,208125	Krasnobród**, Tarnogród**, Międzyrzec Podlaski*, Zwierzyniec**, Parczew**, Strzyżewice, Terespol*, Mełgiew, Jabłonna, Niedrzwica Duża, Radzyń Podlaski, Kock**, Końskowola, Sławatycze, Trzydnik Duży, Lubartów, Białopole, Księżpól, Opole Lubelskie**, Wąwolnica, Piaski**, Józefów**, Poniatowa**, Zalesie, Zakrzówek, Trzebieszów, Urzędów, Chodel, Krasnystaw, Zamość, Krzczonów, Krzywda, Ostrów Lubelski**, Ułęż, Sitno, Obsza, Kąkolewnica Wschodnia, Bychawa**, Janowiec, Spiczyn, Janów Podlaski, Susiec, Tyszowce**, Biała Podlaska, Aleksandrów, Kraśnik, Ulan-Majorat, Abramów, Adamów (pow. Łukowski), Łuków, Dzierzkowice, Skierbieszów, Bełżyce**, Potok Gómy, Lubycza Królewska, Stanin, Żyrzyn, Wisznice
III	100	od 0,1076 do 0,1582	Podedwórze, Jabłoń, Kurów, Siennica Różana, Dębowa Kłoda, Kamień, Biszczka, Biłgoraj, Borki, Wilkołaz, Hańsk, Włodawa, Ludwin, Łaszczów, Międzyrzec Podlaski, Rossosz, Fajslawice, Wojciechów, Modliborzyce, Stoczek Łukowski, Hrubieszów, Żółkiewka, Łabunie, Piszczac, Konstantynów, Ułhówek, Uścimów, Bełzec, Terespol, Stary Brus, Łomazy, Horodło, Baranów, Chełm, Komarówka Podlaska, Kamionka, Potok Wielki, Stężycza, Semiki, Markuszów, Kłoczew, Godziszów, Milejów, Adamów (pow. zamojski), Sosnowka, Grabowiec, Terespol, Telatyn, Krynice, Wojcieszków, Józefów nad Wisłą, Frampol**, Drelów, Borzechów, Michów, Niedźwiada, Czemierniki, Radecznicza, Kraśniczyn, Mircze, Batorz, Rejowiec Fabryczny*, Cyców, Trawniki, Sawin, Izbica, Goraj, Dolhobyczków, Wysokie, Wilków, Jarczów, Dorohusk, Gorzków, Werbkowice, Wierzbica, Annopol**, Nowodwór, Sułów, Szczebryżyszyn**, Łaziska, Karczmiska, Urszulin, Tarnawatka, Milanów, Siedliszcze, Żmudź, Szastarka, Stary Zamość, Hanna, Leśniowice, Dubienka, Jeziorzany, Trzeszczany, Leśna Podlaska, Turobin, Wołyn, Siemień, Wojsławice, Uchanie, Miączyń
IV	24	poniżej 0,1055	Wola Uhruska, Wola Mysłowska, Firlej, Dzwola, Tuczna, Łopiennik Górny, Rachanie, Tomaszów Lubelski, Rokitno, Komarów-Osada, Ostrówek, Rybczewice, Zakrzew, Rudnik, Chrzanów, Kodeń, Sosnowica, Nielisz, Rejowiec, Ruda-Huta, Gościeradów, Serokomla, Rejowiec Fabryczny, Wyrki

* Gmina miejska,

** gmina miejsko-wiejska.

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Regionalnych za lata 2004-2006, Wojewódzkiego Programu Rozwoju Infrastruktury Transportowej i Komunikacji dla Województwa Lubelskiego oraz Raportu na temat stanu środowiska w 2007 r.

charakteryzowała się również największą liczbą podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w sekcji A (rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo), których średnia dla grupy była równa 53 na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym, podczas gdy średnia ogólna wynosiła 47,7. W tej grupie wystąpiła również najlepsza sytuacja z punktu widzenia warunków mieszkaniowych: przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania wynosi 84,75 m² na jedno mieszkanie, podczas gdy średnia ogólna była równa 81,66 m², a w gminach najbardziej konkurencyjnych wynosiła 75,93 m².

Trzecia grupa okazała się najliczniejsza, skupiając 100 gmin, wśród których tylko 1 (Rejowiec Fabryczny) była miejska, a 3 miejsko-wiejskie (Annopol, Frampol, Szczepleszyn). Przeważająca liczba gmin wiejskich spowodowała, że średnie dochody własne gmin z tytułu podatku rolnego w tej grupie wynosiły 84,06 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca, przy średniej ogólnej 68,72 zł. Wiejski charakter większości gmin spowodował, że średnie wydatki na rolnictwo i łowiectwo ogółem w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 89,91 zł, przy średniej ogólnej 74,82 zł. Słabą stroną grupy jest fakt, że tylko 65% ludności korzysta z sieci wodociągowej (przy średniej ogólnej 70,79%).

Ostatnia grupa, w skład której wchodzi gminy najmniej konkurencyjne, składa się z 24 jednostek terytorialnych mających charakter wiejski. Analizując średnie wartości wszystkich 41 zmiennych, należy zauważyć, że w przypadku aż 29 czynników średnia ich wartość jest niższa od średniej ogólnej. Największe zróżnicowanie występuje w rozwoju infrastruktury technicznej, zwłaszcza sieci gazowej. Jest to czynnik obniżający poziom konkurencyjności tej grupy, ponieważ średnia jej długość wynosiła 6,62 km na km², przy średniej ogólnej będącej ponad 7-krotnie wyższej (41,04 km). Średnia liczba zespołów artystycznych tej grupy była ponad dwukrotnie mniejsza (2,3) w porównaniu ze średnią ogólną, równą 5,95. Należy również zwrócić szczególną uwagę na wydatki na opiekę społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej, które w przeliczeniu na mieszkańca wyniosły 479,93 zł, podczas gdy w gminach najbardziej konkurencyjnych średnia wyniosła 370 zł. Wskaźnik obciążenia demograficznego w tej grupie również osiągnął najwyższy poziom (37,34%), przy średniej ogólnej równej 31,64%. Świadczy on o starzejącym się społeczeństwie i słabych perspektywach rozwojowych w przyszłości.

4. Zakończenie

Przeprowadzone badania konkurencyjności gmin woj. lubelskiego umożliwiły sformułowanie pewnych wniosków i uogólnień. Zastosowanie metody taksonomicznej pozwoliło na skwantyfikowanie gmin ze względu na pozycję konkurencyjną w danym roku (2006), a następnie na wyodrębnienie czterech klas typologicznych.

Najbardziej konkurencyjną gminą woj. lubelskiego okazała się gmina miejska Tomaszów Lubelski. O tak wysokiej pozycji z pewnością zadecydował rozwój

rozdzielczej sieci gazowej, mierzącej 530,60 km na km², przy średniej ogólnej wynoszącej 40,03 km. Kolejnym czynnikiem wpływającym na pozycję konkurencyjną była liczba podmiotów gospodarki narodowej zarejestrowanych w rejestrze REGON w sekcji G (handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów samochodowych, motocykli oraz artykułów użytku osobistego i domowego) – ogółem, na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym, przypadło ok. 975 podmiotów, podczas gdy średnia ogólna wynosiła 279. Tomaszów Lubelski posiadał ponad dwukrotnie więcej, bo 138 podmiotów zarejestrowanych w rejestrze REGON w sekcji I (transport, gospodarka magazynowa i łączność), przypadających na 10 000 ludności w wieku produkcyjnym, w stosunku do średniej ogólnej równej 58. Warto również zauważyć, że w omawianej gminie wydatki na rolnictwo i łowiectwo były najniższe w całym województwie i wynosiły niecałe 0,04 zł w przeliczeniu na 1 mieszkańca, podczas gdy średnia ogólna była równa 74,82 zł.

Gmina Wiryki, położona w zachodniej części powiatu włodawskiego, posiada najłabszą pozycję konkurencyjną w woj. lubelskim. Na osiągnięcie najgorszej pozycji w rankingu z pewnością wpłynął brak: apteki, sieci rozdzielczej gazowej, zespołów artystycznych, organizowanych imprez kulturalnych, podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w rejestrze REGON w sekcji H (hotele i restauracje) oraz radnych z wyższym wykształceniem. Saldo migracji zagranicznych było kolejnym czynnikiem osłabiającym jednostkę w rankingu, ponieważ wynosiło tylko -21,26 w przeliczeniu na 10 000 ludności, podczas gdy średnia ogólna wynosiła -5,29. Średnie wydatki na opiekę społeczną i pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej w przeliczeniu na 1 mieszkańca wyniosły 639,68 zł, podczas gdy średnia ogółem była równa 426,76 zł. Stopa bezrobocia w gminie Wiryki przekraczała 17,11%, podczas gdy średnia ogółem wynosiła 11,54%.

Uzyskane wyniki potwierdzają przydatność miar syntetycznych w ocenie pozycji konkurencyjnej gminy oraz we wskazywaniu mocnych i słabych obszarów poszczególnych jednostek terytorialnych.

Literatura

- Borkowski B. (red.), *Metody ilościowe w badaniach ekonomicznych*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2007.
- Broszkiewicz R. (red.), *Konkurencyjność miast i regionów Polski Południowo-Zachodniej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 821, Wyd. AE, Wrocław 1999.
- Dołęgowski T., *Konkurencyjność instytucjonalna i systemowa w warunkach gospodarki globalnej*, Monografie i opracowania 505, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2002.
- Florek M., *Podstawy marketingu terytorialnego*, Wydawnictwo AE w Poznaniu, Poznań 2007.
- Goetz M., *Konkurencyjność regionu jako rezultat jego atrakcyjności kształtowanej przez posiadane kompetencje – przykład duński*, [w:] *Konkurencyjność regionów. Rola technologii informacyjno-telekomunikacyjnych*, red. M. Runiewicz, Wyd. WSPiZ im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2006.

- Inytucje i instrumenty wzrostu konkurencyjności regionów (raport uzupełniający)*, Zespół Zadaniowy ds. Rozwoju Regionalnego w Polsce, Warszawa, czerwiec 1996.
- Kisielińska J., *Modele klasyfikacyjne prognozowania sytuacji finansowej gospodarstw rolniczych*, Wydawnictwo SGGW, Warszawa 2008.
- Klasik A., *Analiza konkurencyjności i strategię konkurencyjne miast*, [w:] *Konkurencyjność miast i regionów Polski Południowo-Zachodniej*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 821, Wyd. AE, Wrocław 1999.
- Kosiedowski W., *Konkurencyjność regionów Europy Środkowowschodniej w procesie integracji z Unią Europejską*, [w:] *Konkurencyjność regionów. Rola technologii informacyjno-telekomunikacyjnych*, Wyd. WSPiZ im. Leona Koźmińskiego, Warszawa 2006.
- Mika J., *Analiza statystyczna pozycji Polski na tle krajów Unii Europejskiej*, Spółka z o.o. „Śląsk”, Katowice 1995.
- Strahl D., *Metody oceny rozwoju regionalnego*, Wydawnictwo AE we Wrocławiu, Wrocław 2006.
- Strahl D. (red.), *Gospodarka lokalna w teorii i praktyce*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu nr 979, Wyd. AE, Wrocław 2003.

THE COMMUNES COMPETITIVENESS BASING ON THE EXAMPLE OF LUBLIN VOIVODESHIP

Summary: Political changes which began in the 90s, especially regarding administrative reform, had a great impact on communes facing new opportunities for managing the municipal properties. The above mentioned concerned far more privileges for communes to run their own public activity. This paper identifies and examines the competitiveness of Lublin voivodeship's communes considering static system. The model of Hellwig was used to examine the competitiveness. The surveyed 212 communes were divided into four groups from the point of view of competitiveness level.